

Gebaar met je baby

'Gebaar met je baby' is een nieuwe cursus voor gezinnen met een dove of ernstig slechthorende baby. Horende ouders van een kind met een ernstige gehoorbeperking die met de neonatale gehoorscreening is ontdekt, hebben behoefte aan een gebarencursus, zo blijkt uit het vorige artikel in dit nummer. Ook dove ouders zijn geïnteresseerd in de cursus omdat zij meer willen weten over communiceren met hun horende, slechthorende of dove baby. Centraal in de cursus staat: plezier in communicatie met je baby.

JACOBIE GEUZE

Brabbelen: praten.

Brabbelen: gebaren.

Gebaren met je baby, hoe doe je dat?

Het Nederlands Gebarencentrum ontwikkelde afgelopen jaar in samenspraak met de Beleidscommissie Gezinsbegeleiding de cursus 'Gebaar met je baby'. Deze commissie vertegenwoordigt de zeven gezinsbegeleidingsdiensten in Nederland, gespecialiseerd in zorg aan gezinnen met een doof of ernstig slechthorend kind. Het Gebarencentrum ontwikkelde al eerder modules voor

ouders in de vorm van gebarencursussen die door medewerkers van de gezinsbegeleidingsdiensten worden gegeven aan ouders die bij hen in begeleiding zijn.

Na een evaluatie van de oudermodules werd duidelijk dat er behoefte was aan een cursus die daar aan voorafgaat, afgestemd op gezinnen met baby's. In dezelfde periode onderzochten de gezinsbegeleidingsdiensten hun totale aanbod. Ook zij constateerden dat het aanbod niet langer

voldeed aan de behoefte van gezinnen met jonge kinderen. Immers, door de introductie van de vroege gehoorscreening worden baby's momenteel soms al binnen een maand na geboorte als (ernstig) slechthorend of doof gediagnosticeerd. Voorheen was dat vaak pas na de leeftijd van ongeveer één jaar. Ook het wensonderzoek binnen het Draagzakproject, van de NSDSK en Viataal, rapporteert de veranderende behoefte aan begeleiding van ouders na de invoering van de neonatale gehoorscreening. Daarom was er behoefte aan een cursus die het communiceren met behulp van gebaren introduceert bij ouders met een baby. De nieuwe cursus richt zich op de voor- en vroegtalige periode, van 0 tot 2 jaar. Binnen een aantal gezinsbegeleidingsdiensten was al materiaal ontwikkeld. Zij stelden dit beschikbaar ten behoeve van deze cursus.

Een cursus voor gezinnen met een dove of ernstig slechthorende baby

De cursus 'Gebaar met je baby' is ontwikkeld voor gezinnen met een dove of ernstig slechthorende baby. Meestal betreft het horende ouders. Voor deze ouders is communiceren met gebaren vaak een nieuw terrein, waarmee zij nog nooit in aanraking zijn geweest. Echter, ook een slechthorende of dove ouder kan zich aanmelden voor begeleiding door een gezinsbegeleidingsdienst. In dat geval kan een baby horend, slechthorend of doof zijn. De diensten zijn immers gespecialiseerd in auditieve problematiek (van één of meerdere gezinsleden) en advisering en begeleiding hiervan. De cursus wordt in de meeste gevallen door een docent of gezinsbegeleider van een gezinsbegeleidingsdienst aangeboden.

In de cursus staat het onderlinge contact tussen ouders en kind voorop. Plezier en het wederzijds begrip dat daaruit voortvloeit staan centraal. Dit is van belang omdat ouders verschillend reageren op de constatering van de handicap van hun kind. De ene ouder grijpt alles aan om te leren en informatie te verwerven, de andere ouder verlamt als het ware, uit onmacht. In ieder geval vormt de diagnose een

IN DE CURSUS STAAT HET ONDERLINGE CONTACT TUSSEN OUDERS EN KIND VOOROP

start van een ingewikkeld proces waarin veel op ouders afkomt. Het is onwenselijk dat ouders stoppen met het tonen van hun affectie en met de interactie met hun kind. Het is zaak om ouders te motiveren al hun spontane vaar-

digheden te blijven toepassen. Daarom is een belangrijk doel van de cursus de ouders aan te zetten hun intuïtieve opvoedingsvaardigheden en communicatieve vaardigheden vast te houden.

DE CURSUS LEGT EEN BASIS VOOR EEN NIEUWE TAAL: DE NEDERLANDSE GEBARENTAAL

In de cursus worden ouders duidelijk geïnformeerd over de stappen die nodig zijn om te komen tot taalontwikkeling. Hierin worden ouders gemotiveerd om de inhoud van wat ze willen overbrengen centraal te stellen. Daarvoor is het nodig dat ouders goed leren kijken naar hun kind, de voorttalige en vroegtalige uitingen leren interpreteren en daarop aansluiten. Belangrijk is dat zij zich niet laten remmen doordat ze een bepaalde vorm (een gebaar) toevallig niet kennen want dit wil niet zeggen dat ze de inhoud niet duidelijk zouden kunnen maken. Ouders moeten ervaren dat ze al heel veel kunnen.

De cursus legt een basis voor het leren van een nieuwe taal: de Nederlandse Gebarentaal. De oudermodules die volgen, zijn voor ouders van een wat ouder kindje, van boven een jaar oud. De inhoud van deze modules is meer gericht op het leren van gebaren en de structuur van de gebarentaal en niet zozeer op contactname en taalontwikkeling.

In de meeste gevallen wordt de cursus thuis aangeboden. De thuissituatie is de meest geschikte locatie voor de cursus omdat ouders zich daar doorgaans beter op hun gemak voelen en de docent eenvoudig kan aansluiten op wat zich ter plekke voordoet. Bovendien hebben ouders in deze fase nog te maken met praktische aspecten zoals het slaapritme van de baby, hun eigen slaapttekort, het regelen van oppas en dergelijke.

De docent

De cursus behandelt veel ontwikkelingsaspecten en het is daarom wenselijk dat de docent over enige pedagogische en taalkundige kennis beschikt. Daarnaast is beheersing van de Nederlandse Gebarentaal en het (gesproken) Nederlands een voorwaarde.

Inmiddels is deze cursus meermalen gegeven door de verschillende begeleidingsdiensten. In de praktijk blijken de gezinsbegeleidingsdiensten, afhankelijk van hun personele bezetting, verschillende keuzes te maken bij het selecteren van hun docent. Zo kiezen enkele diensten voor inzet van een orthopedagoog of logopedist, soms in samenwerking met de gebarendocent. In de cursus wordt een basis gelegd waarop de medewerkers van de gezinsbegeleidingsdiensten kunnen teruggrijpen tijdens het begeleidingstraject.

Lies gebaart brood.

Zo kunnen zij ouders bijvoorbeeld verwijzen naar een bepaald voorbeeldfilmje waarin het gebaren op het lichaam van het kind zichtbaar is. De cursus bestaat uit een dvd/videoband en werkboek voor de cursisten en een dvd en docentenhandleiding voor de docenten.

Docenten of gezinsbegeleiders die de cursus aanbieden aan de ouders kunnen bij het Nederlands Gebarent centrum een instructie volgen.

Opzet van de cursus

De cursus zelf is opgebouwd uit vijf lessen van twee uur, die de docent naar eigen inzicht indeelt of verlengt. Omdat het om ouders van pasgeboren baby's gaat, is ervoor gekozen de belasting met oefeningen en huiswerk minimaal te

houden. Ouders kunnen de cursusinformatie via een dvd tot zich nemen en voorbeeldfilmjes bekijken. Weinig druk en verplichtingen dus en veel observeren en proberen. De cursus is tweetalig van opzet en daardoor ook geschikt voor

dove ouders, die, naar recent is gebleken, veel belangstelling hebben voor de inhoud. Door de aanwezigheid van een tolk op de dvd die alle gesproken gedeeltes vertaalt, kunnen de horende ouders al kennismaken met de Nederlandse Gebarentaal. Ook kunnen de eventuele dove of slechthorende ouders nu de gehele inhoud volgen.

Inhoud van de cursus

De cursus bestaat uit vijf lessen, elke les bevat informatie, oefeningen, gebarenlexicon, een liedje/rijmpje en praktische tips. Bij informatie gaat het om algemene onder-

werpen als verzorgerstaal (ook wel babytaal of 'motherese' genoemd) en het belang van veel input als voorwaarde voor taalontwikkeling. Het imiteren en brabbelen van baby's en peuters en de vaak (nog) korte aandachtsspanne van deze groep komen eveneens aan de orde. Maar ook wordt ingegaan op talige aspecten die in de taalontwikkeling van slechthorende en dove kinderen juist anders verlopen dan bij horende kinderen, zoals kijkgedrag en -ritme. Slechthorende of dove kinderen kunnen immers niet tegelijk luisteren en kijken naar een speeltje waarover de verzorger iets wil vertellen. Zij moeten beurtelings kijken naar degene die

iets vertelt en naar het voorwerp waarnaar wordt gewezen.

Op de dvd met filmfragmenten staat een voorbeeld van het kijkritme dat kenmerkend is voor de taalontwikkeling van slechthorende of dove kinderen. In een box, waarboven een mobiele met diertjes ronddraait, ligt een baby. Moeder staat over de box gebogen en wijst beurtelings naar de diertjes en benoemt ze met het betreffende gebaar. De moeder moet wachten tot het kindje weer terugkijkt naar haar voordat ze het bijbehorende gebaar maakt.

Hoewel in de cursus nog weinig grammatica aan bod komt, leren ouders al wel dat zij met mimiek en lichaamshouding, en door middel van wijzen al veel duidelijk kunnen maken.

De oefeningen in de cursus sluiten aan op de informatieve hoofdstukken. Ouders leren ongeveer 150 gebaren. Dit zijn gebaren die in het talig begeleiden van handelingen aan bod komen, zoals bij het in bad doen van de baby. Vaak benoemen ouders hierbij dat hun baby lief is, het water warm, dat de baby een schone luier en zijn slaapzak aan krijgt en daarna gaat slapen.

Om het speels omgaan met taal en het plezier in contact te versterken zijn in de cursus liedjes en rijmpjes opgenomen. De herhaling en het ritme in deze liedjes, zijn aspecten die in de informatieve hoofdstukken ook worden uitgelegd. Veel ouders hebben bij de start van de cursus nog weinig zicht op praktische omstandigheden die van belang zijn in het contact met een slechthorend of doof kind, daarom vormen praktische tips een belangrijk onderdeel van de cursus. Met name lichtinval en het gebaren met één hand vrij zijn onderwerpen die voor veel horende ouders nieuw zijn. Ook komt bij de tips aan de orde dat ouders best gebaren mogen verzinnen op een moment dat ze even niet

PRAKTISCHE TIPS VORMEN EEN BELANGRIJK ONDERDEEL VAN DE CURSUS

GEBAAR MET JE BABY

weten welk gebaar ze zouden moeten gebruiken in een bepaalde situatie.

Kijken naar voorbeelden

Een groep dove ouders heeft video-opnames van interactie in hun gezin beschikbaar gesteld aan het Nederlands Gebarencentrum. Gedurende de gehele cursus worden opnames van verzorgerstaal binnen deze gezinnen getoond. De filmfragmenten laten de meest natuurlijke manier om met gebaren te communiceren zien en vormen daarom een belangrijk voorbeeld voor horende ouders die moeten leren omgaan met hun slechthorende of dove kind. In de verzorgerstaal van dove ouders zijn aanpassingen in de Nederlandse Gebarentaal te zien die sterk overeenstemmen met de verzorgerstaal van horende en sprekende ouders. Evenals in gesproken taal passen de ouders in deze filmpjes het ritme van hun uitingen aan: ze maken korte zinnen en herhalen die steeds opnieuw. Ook tonen ze affectie door de kinderen aan te raken en dichtbij te zijn. De herkenning van deze manier van communiceren motiveert horende ouders om hun expressie, lichaamstaal en gebaren die zij normaal in contact met een baby gebruiken, vast te houden en te versterken.

Het versterken van expressieve vaardigheden wordt geoefend met een reeks foto's van gezichtsuitdrukkingen. Bij deze foto's staan steeds drie keuzemogelijkheden. De ouder krijgt even de tijd om zelf de juiste beschrijving van de getoonde emotie te kiezen en ziet na een aantal seconden het juiste antwoord oplichten. Daarna wordt de ouder gevraagd dezelfde gezichtsuitdrukkingen voor de spiegel nog eens te oefenen.

Het communiceren met een slechthorend of doof kind vraagt een visuele en manuele benadering van het kind, in plaats van een auditieve en orale. Juist deze communicatieve vaardigheden moeten horende ouders leren toepassen. Omdat het van belang is dat ouders leren hoe ze contact maken en houden met hun ernstig slechthorende en dove kind, zijn ook aandachtstrategieën een onderdeel van de cursus. Voorbeelden hiervan zijn: gebaren maken met de

Gebaar voor baby.

Gebaar voor rammelaar.

handjes van het kind, gebaren maken op het lichaam van het kind en gebaren uitvergroten. Het maken van gebaren op het lichaam van het kind zorgt ervoor dat het kind bij het gesprek betrokken blijft.

Een filmfragment: een dove moeder en haar zoontje zitten op de bank. Moeder leest voor in gebarentaal. Zij maakt hierin het gebaar voor 'zebra' op de borst van het kindje. Een paar minuten later is te zien dat het kindje het gebaar imiteert en nog vrij ongecontroleerd het gebaar op zijn eigen lichaam maakt.

Een visuele en manuele benadering vraagt een ander ritme van communiceren. De ouders oefenen dit met hun docent en/of partner. Ook leren zij bij hun baby te oefenen met korte zinnen als 'jij bent lief' (in gebaren: 'jij, lief, jij'), waarin wijzen een belangrijke rol speelt. Als de baby zich in het wipstoeltje bevindt, moet de ouder naar een andere plek wijzen voor 'jij' dan wanneer het kind op schoot zit. Ook bij 'daar is papa' ('daar/hij, papa, hij') is het wijzen afhankelijk van waar papa zich op dat moment bevindt. Zo wordt door middel van voorbeelden en het zelf toepassen van het geleerde gewerkt aan het leren communiceren met gebaren. Plezier in dit dagelijkse contact blijft een belangrijk uitgangspunt.

Gebaren met je baby in boekvorm

Tijdens de totstandkoming van dit artikel heeft het Nederlands Gebarencentrum een boek op de markt gebracht over babygebaren: 'Gebaren met je baby.' In het boek is achtergrondinformatie uit de cursus opgenomen, uiteraard geïllustreerd met veel gebarentekeningen. Het boek is bedoeld voor iedereen die met baby's wil gebaren omdat blijkt dat ook horende ouders met horende baby's veel belangstelling hebben voor gebaren. Het Nederlands Gebarencentrum wil informatie hierover graag voor iedereen toegankelijk maken. (www.gebarencentrum.nl).

Over de auteur

Jacobien Geuze is taalkundige/spraak- en taalpatholoog en als projectmedewerker werkzaam bij het Nederlands Gebarencentrum. Kijk voor meer informatie over het cursusaanbod op www.gebarencentrum.nl